

La llengua també és femenina

**comissió obrera
nacional de catalunya**

Aquest llibret ha estat elaborat per Caterina Hernández, que també s'ha encarregat de coordinar les aportacions de les altres persones que hi han intervingut. El Servei de Normalització Lingüística de la CONC agraeix la col·laboració dels companys i companyes de la Secretaria de Formació Sindical i Cultura, de la Secretaria de la Dona i de la Federació d'Ensenyament, sense les aportacions dels quals aquest llibret no seria així.

Aquest material ha estat editat amb el suport dels III Acords nacionals de formació continua

Disseny, maquetació i impressió: *ingràfic sl / pipo dols*

Dipòsit legal: B-24.914-99

Tercera edició

Barcelona, gener de 2001

Presentació

En diferents congressos i conferències, les secretaries de la dona hem evidenciat la necessitat de desterrar el llenguatge sexista en totes les activitats de la nostra vida i específicament en tot allò que configura la nostra vida sindical.

El llenguatge, sabem, és una de les eines més potents de discriminació de les dones. Amb la paraula, fem existir o fem invisibles persones i col·lectius, perpetuem uns rols i uns estereotips al voltant d'allò que es considera ser home o dona en la nostra societat, consolidem els espais que ens pertoquen als uns i als altres...

Però també la paraula és una eina per a la transformació: pot donar veu a qui no n'ha tingut, pot fer visible qui sempre ha existit, pot afirmar les dones que han estat negades i ocultades sistemàticament, i pot ajudar a trencar l'assignació d'espais (públic o privat) establerta per a cada un dels dos gèneres.

Una bona manera d'anar-nos alliberant de molts dels estereotips de gènere que estan vigents en la nostra societat i en el món del treball és, doncs, poder donar nom, anomenar allò que fan les dones i que massa sovint ha quedat amagat sota el genèric masculí que ha impregnat de manera homogènia molts espais del món del treball. Aquesta qüestió l'hem abordat en reunions de secretaries, en les conferències i, transversalment, en algun congrés del nostre sindicat.

I si bé és cert que en el llenguatge, sobretot en l'escrit, es fan esforços per reflectir que CCOO és un sindicat de dones i d'homes, encara queda molt per fer. És per això que recollim i agraim la iniciativa del Servei de Normalització Lingüística com un exemple del treball de transversalitat que fem des de la Secretaria de la Dona, i que volem que impregni tot el sindicat.

Aquest manual elaborat per l'SNL és una aportació de gran utilitat en aquest camí, per sensibilitzar i fer reflexionar sobre la importància d'usar el llenguatge d'una determinada manera. Però

sobretot volem que sigui un material que serveixi per orientar-nos en tots aquells casos que no sabem com resoldre per poder fer un ús no sexista del llenguatge, i també per aconseguir que la comunicació oral i escrita que s'origina en el sindicat faci patent la presència de les dones i les seves aportacions a l'activitat sindical.

Mercè Civit

Secretària de la Dona de la CONC

O. Introducció

Si no fem un esforç especial per evitar-ho, si fem servir sense rumiar-hi la llengua tal com sempre s'ha fet servir (és a dir, amb els masculins com a genèrics sense fer cap gest de contrapès), pot semblar que només parlem o escrivim sobre els homes, que només els homes tenen càrrecs importants, o que els homes són l'únic que compta en la societat. De retruc, si quan parlem i quan escrivim (i quan escoltem o llegim) només apareixen masculins pertot arreu, és fàcil que oblidem que les dones existeixen, i que el seu paper en la societat és igual o diferent, però tan important com el dels homes si el que ens interessa és la humanitat sencera. Possiblement, una cosa condiona l'altra.

Per aquesta raó, convé fer un esforç per fer patent la presència de les dones en la llengua, com a manera de fer notar i de donar valor al seu paper en la societat.

D'això ja fa temps que se'n parla, i més d'una institució ha fet propostes per promoure un llenguatge no sexista. Tanmateix, en aquest terreny, sobretot a l'hora de la pràctica, hi regna una certa confusió, i convé aclarir-la perquè no és qüestió només d'aplicar de manera automàtica uns quants recursos, sinó que cal entendre clarament la utilitat d'aquests recursos per veure quin sentit té aplicar-ne un o un altre, i també per veure quan no té cap sentit aplicar-ne cap.

Volem remarcar que això és una proposta tècnica, feta des d'un servei lingüístic, que intenta ajudar la gent a fer servir la llengua correctament en un aspecte que ens consta que és complicat i que genera molts dubtes. Amb la proposta que presentem intentem fer compatible un interès que molta gent comparteix, de combatre el sexisme, amb una llengua correcta, pràctica i viable per a la majoria.

Hi ha una instrucció bàsica que convé tenir present: cal que es vegi, en el conjunt del text, en el conjunt d'allò que es vol dir, que es parla de les dones i els homes conjuntament, indistintament o separadament. El conjunt del text, i especialment la intenció de la

persona que parla o escriu, més que no pas cada paraula o cada frase, és el que ha de tenir un contingut conforme a la varietat que presenta el conjunt de persones, homes o dones, de les quals parlem. Les idees que hi expressem, més que cada una de les paraules que hi fem servir, han de fer visibles les dones a tot arreu.

És important que no arribem en aquell punt en què els arbres no ens deixen veure el bosc, és a dir, al punt en què ens preocupem molt de fer servir la llengua d'una certa manera que figura que és molt respectuosa amb tothom, però que a l'hora de la veritat el nostre llenguatge sigui l'única cosa de tot el nostre comportament i de tot el nostre pensament que no és sexista i androcèntrica. Tampoc no hem de caure en el cas contrari: que una persona que no s'hagi interessat per modificar la seva manera de fer servir la llengua (o que hagi decidit no fer-ho) sigui titllada de sexista; potser ens passa la mà per la cara en molts aspectes. Ni per a nosaltres ni per als altres no volem que la llengua ens constrenyi o que impedeixi que ens expressem d'una manera natural i autèntica. Recordem que modificar la llengua és només un dels mitjans que creiem que poden servir per a transformar coses molt més importants: el que ens preocupa de debò són aquestes altres coses.

Tot això que segueix, per tant, no són normes (nosaltres no som ningú per dictar-ne) sinó reflexions i consells. Que cada u n'agafi el que li convingui.

1. Els continguts, les paraules i les expressions: la intervenció més efectiva

El que és més fàcil d'evitar és tot allò que no afecta la gramàtica sinó les expressions i el lèxic, i en general tot el que diem. Hi ha manifestacions del sexisme i de l'androcentrisme més tronats que es poden eliminar directament, si és que això ens preocupa. De fet, es pot constatar que cada vegada es troben menys en la llengua parlada i

escrita de les persones mínimament sensibilitzades per la qüestió.

Una d'aquestes manifestacions és el tractament de "senyoreta". No té cap sentit assignar tractaments diferents a les dones (i només a elles) en funció de si són casades o no. Aquest tractament, senzillament, s'ha de convertir en una relíquia, tan antiquada com "Sa Excel·lència".

També s'han de convertir en relíquies totes les expressions i exclamacions que relacionen el valor, la decisió i en general les qualitats positives amb un sexe i les qualitats negatives amb l'altre.

Tampoc no és normal que, encara avui dia, es consideri l'home el cap de família sistemàticament, i que la dona sigui només "la seva dona", o que, sense pensar-ho, les criatures rebin sempre en primer lloc el cognom del pare i després el de la mare.

Una altra mesura que podem prendre és de procurar no fer servir "home" i "homes" amb valor genèric, i substituir-los per "persones", "persona", "ésser humà", "humanitat" o "gent". Amb aquesta substitució atacariem un dels motius de confusió.

Tot això són canvis en el lèxic, que són fàcils de fer i d'assumir, i que representarien una bona esbandida del sexisme que es manifesta en la llengua.

2. Fer visible o no concretar

El que ja no és tan fàcil de canviar és la qüestió dels masculins usats com a genèrics o com a paraules que no especifiquen un sexe determinat. Aquest és un mecanisme que la llengua fa servir de manera automàtica i a cada pas, i els parlants (homes i dones, nens i nenes) normalment saben, cada vegada que senten una paraula en masculí, si en aquella ocasió l'han d'interpretar com a masculí (és a dir, referida a un home, o a un nen, o a un animal mascle), o com a paraula no especificada, és a dir, referida a un ésser humà o més d'un, sense fixar-se en si són mascles o femelles.

En aquestes frases, per exemple, ens trobem en aquest cas: fem servir el masculí gramatical però no ens referim només a homes; parlem de persones, i no ens fixem en si són homes o dones:

Encén el llum de la botiga quan entri un client.

Als pobres també ens agrada menjar bé.

Si tenim en compte això, resultarà necessari, especialment en alguns casos —que quedaran a criteri de qui parla o de qui escriu, en funció de les circumstàncies—, fer expressament visibles les dones, i així tant la persona que escriu com la que llegeix les tindran particularment en compte. A l'apartat 2.1 hi teniu recollits tot de recursos de visibilitat que els usos i costums d'ús de la llengua han fet servir des de sempre o d'una manera més recent.

En altres moments, però, el que interessa no és fer servir els recursos de visibilitat sinó paraules i maneres de dir que es puguin referir a homes i a dones. Normalment la llengua ja té el recurs dels genèrics masculins per a aquest ús, però pot ser que preferim evitar-los en la mesura del possible, si considerem que la tradició androcèntrica de les nostres cultures afavoreix que s'interpretin aquests genèrics com a masculins. Aquests recursos d'evitació es recullen a l'apartat 2.2.

Els recursos que segueixen, uns i altres, s'han de fer servir a consciència, sabent exactament per a què serveixen i tenint en compte les seves limitacions. Les possibilitats i les limitacions, és a dir, els perills d'aplicar els recursos automàticament, també queden detallats a cada apartat.

Evidentment, aquesta relació de recursos no és exhaustiva; vosaltres segurament n'hi podreu afegir d'altres.

2.1. Recursos de visibilitat

2.1.1. L'ús del femení sempre que es parla d'una dona

Sempre que parla una dona, o que parlem d'una dona, o que parlem amb una dona, és lògic que utilitzem el femení. No és lògic dir

“l'autor” o “el president”, si sabem que són dones, ni que una dona escrigui “n'estic convençut”. Això vol dir que procurarem fer les circulars diferenciades, si és possible, que intentarem esbrinar si qui ocupa un cert càrrec és home o dona, etcètera, per poder aplicar-hi sempre el gènere que correspongui.

Posar el nom sencer de l'autor o de l'autora —no només la inicial— quan ens referim a un llibre o fem bibliografies ajuda a reconèixer-los com a homes o com a dones i a poder referir-nos-hi després amb el gènere que els pertoca.

Això és particularment necessari per al cas dels càrrecs i les professions. Trobar la forma femenina dels noms dels càrrecs, oficis o professions no sol comportar cap dificultat. Per a la majoria de casos distingim la forma femenina amb la -a final, amb les modificacions ortogràfiques que calguin:

ballarina (ballari)	gestora (gestor)
bidella (bidell)	lletrada (llettrat)
capatassa (capatàs)	mecànica (mecànic)
crítica d'art (crític d'art)	presidenta (president)
detectiva (detectiu)	programadora (programador)
enginyera (enginyer)	reportera (reporter)
enguixadora (enguixador)	sargidora (sargidor)
fustera (fuster)	secretària (secretari)
gerenta (gerent)	suplenta (suplent)

Potser convé recordar que la majoria d'aquests noms ja són als diccionaris, especialment si són editats després del 1995, que és l'any que va sortir el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que ja està actualitzat pel que fa al nom dels càrrecs, oficis i ocupacions. Els diccionaris anteriors moltes vegades —com és lògic— preveïen certes ocupacions només en femení i altres només en masculí. Ara això ja està més o menys superat.

Qualsevol nom d'ofici que busqueu al diccionari tindrà, doncs, les

abreviatures *m. i f.* al costat, és a dir, *masculí i femení*. Si en dóna una sola forma, per exemple,

artista *m. i f.*

vol dir que és un nom invariable, és a dir, que serveix per al masculí i per al femení amb la mateixa forma: un artista o una artista.

Si el masculí i el femení són diferents, el que fa el diccionari (almenys aquest de l'IEC) és posar les dues paraules de costat:

alumne alumna *m. i f.*

magistrat magistrada *m. i f.*

secretari secretària *m. i f.*

2.1.2. El parèntesi (h/d)

Quan fem servir les paraules masculines com a genèriques, podem fer explícit, si volem, que les fem servir amb aquest sentit posant-hi un parèntesi al costat que ho digui explícitament o amb l'alternativa abreviada *h/d*:

Al principi de la sessió s'escollirà un secretari (home o dona).

Al principi de la sessió s'escollirà un secretari (h/d).

Aquesta indicació té el mateix valor entre comes:

Qui sigui, home o dona, que es presenti a l'elecció, ha d'acceptar les normes.

Qualsevol alumne, sigui nen o nena, ha de tenir un lloc per deixar les seves coses.

2.1.3. Els exemples femenins

Una altra manera, que segons en quins contextos es pot utilitzar, de recordar que quan es diu una paraula masculina es pot voler dir un home o una dona és posar exemples femenins quan es concreta:

Si un alumne et pregunta quina nota li posaràs, tu li pots contestar: “Maria, tu t’has de preocupar d’aprendre, no d’aprovar”.

Això afecta tots els delegats. L’altre dia, per exemple, una delegada de Salou...

2.1.4. L’explicitació del masculí

També podem fer explícit el sentit masculí en el cas que convingui que quedi clar que es fa referència només a homes:

Hem decidit que en aquesta legislatura convé escollir una secretària general i un tresorer (home).

És una manera de reforçar la interpretació doble de les paraules masculines, com a autènticament masculines o com a paraules que no especifiquen el sexe del referent. En aquest cas, es subratlla que la correcta és la primera opció.

2.1.5. La coordinació

Per fer explícit que s’inclouen les dones en un text podem fer servir el masculí i el femení coordinats, amb una i o amb una o, depèn dels casos:

Es contractarà un professor o una professora.

Han arribat els cuiners i les cuineres.

Si fem servir aquesta forma doble, però, hem de vigilar de no omplir massa el text de parelles: normalment podem doblar només el nom i deixar els articles i els adjectius en masculí, de vegades és possible ometre l’article, etc.:

Els nois i les noies alts s’asseuran al fons.

Els nois i noies...

Noies i nois alts...

(i no: *els nois i noies alts i altes*)

No doblarem l’article sol, encara que la forma masculina i la femenina siguin iguals:

els alumnes i les alumnes

(i no: *els i les alumnes*)

els companys i companyes

(i no: *els i les companys i companyes*)

el gerent o la gerent

(i no: *el o la gerent*)

Pel que fa a l'ordre, no hi ha cap obligació de posar primer el masculí i després el femení, tot i que d'aquesta manera crida menys l'atenció perquè és l'ordre més habitual.

Hem de tenir en compte que fer servir el masculí i el femení coordinats fa que de vegades s'interpretin preferentment els homes i les dones com dos grups diferenciats, o potser oposats, i a nosaltres —segons quan— ens pot convenir més que s'interpreti com un únic conjunt. Aquest problema s'atenua si el que doblem és només el nom i deixem un sol article, o si deixem de distingir entre treballadors i treballadores i fem servir una expressió genèrica, sigui el masculí o una altra. Si comparem aquestes dues frases ho veurem:

El comitè està format paritàriament per la representació dels treballadors i de les treballadores i la de l'empresa.

Dit així, pot semblar que és una reunió a tres bandes, quan en realitat és a dues bandes. Seria millor:

la representació dels treballadors i la de l'empresa

perquè en aquest cas no ens interessa distingir els treballadors (homes) i les treballadores com a grups diferenciats. Evidentment, en aquest cas també podríem recórrer a altres recursos, com per exemple

la representació de la part treballadora i la de l'empresa

Aquests matisos d'interpretació s'han de tenir sempre presents, perquè poden canviar poc o molt el significat.

2.1.6. La barra inclinada

La barra inclinada (*company/a*) és una manera abreviada de fer la coordinació amb *o* que, com és evident, només serveix per a la llengua escrita i per a textos molt telegràfics. Aquest recurs té un ús molt limitat. En general, només la farem servir quan no ens quedi cap més remei, i principalment en documents que demanin molta brevetat i en els quals sigui molt necessari aplicar recursos de visibilitat: en anuncis de feina, per exemple.

Només es pot fer servir quan la persona designada pugui ser home o dona, però no totes dues coses alhora, és a dir, quan fem referència a una sola persona i aquesta persona no està especificada:

elecció d'un delegat/ada de personal

No elegim un delegat (potser serà una dona), ni tampoc un delegat i una delegada (serà una sola persona).

La majoria de vegades, per als mateixos casos també serveix, i és preferible, la conjunció *o*:

elecció d'un delegat o delegada de personal

En les salutacions, en les cartes adreçades a una sola persona que no sabem qui és, i que no sabem si és home o dona, podem posar la barra inclinada o també —millor— el masculí i el femení separats per una coma:

Company, companya

Company/a

Quan la paraula masculina i la femenina només difereixen per la *a*, després de la barra hi posarem només una *a*. Quan hi ha més variació, després de la barra hi posem el final de la paraula feme-

nina, a partir de la vocal tònica, o tota la paraula si el masculí és un monosíl·lab o si el masculí i el femení tenen arrels diferents:

president/a
diputat/ada
psicòleg/òloga
noi/noia
marit/muller

Aquest sistema, que és el que es fa servir en els diccionaris, també es pot substituir per un de més simple (però més llarg), que després de la barra hi posa tota la paraula femenina sencera.

Quan es fa servir la forma abreujada de la coordinació (la barra inclinada), convé seguir l'ordre estàndard: primer el masculí i després el femení. En general, sempre que fem servir abreviacions o símbols més o menys codificats, convé fer servir una forma estàndard per facilitar la interpretació d'una expressió que per ella mateixa no és tan fàcil d'interpretar com les paraules escrites senceres, tal com es pronuncien:

el secretari/ària (i no: *la secretària/ari*)

Mai no farem servir la barra inclinada per a paraules en plural.

2.2. Recursos d'evitació

Al costat dels recursos de visibilitat se n'han difós uns altres, útils en unes altres situacions, que podríem anomenar recursos d'evitació. Aquests recursos el que fan és esquivar la concreció del sexe de la persona o de les persones a les quals ens referim, però sempre evitant el masculí genèric.

Per exemple, si diem "la direcció", no especifiquem si és "el director" o "la directora", cosa que pot anar bé en alguns casos. Si al capdamunt d'una denúncia, en lloc de posar-hi "el denunciant", hi posem "nom i cognoms", evitem una paraula en què hauríem de concretar el gènere ("el denunciant") i que resultaria inapropiada si a l'hora de la veritat qui fes la denúncia fos una dona.

Quan escrivim una carta a una persona que no sabem qui és, o un anunci (que pot ser interessant per a qualsevol), o una plantilla de document que pot haver d'omplir qualsevol, hem de preveure que el destinatari sigui home o dona. Si és possible, és millor buscar maneres de dir no comprometedores, que més tard puguin ser llegides per una dona i pugui entendre que han estat pensades per a ella.

Tots aquests recursos d'evitació, però, com és evident, seguits al peu de la lletra limiten les coses que es poden arribar a dir. Moltes vegades és molt difícil no acabar recorrent al masculí genèric, que després de tot tampoc no especifica el sexe.

2.2.1. Verbs o adjectius

Els verbs no concreten el gènere, els noms i els adjectius (i els participis) sí:

Qui aprovi aquest examen podrà presentar-se a la segona prova.

(i no: els aprovats)

Has aprovat; tens un aprovat; aproves

(i no: estàs aprovat o aprovada)

T'hem escollit

(i no: has estat escollida, o escollit)

2.2.2. Pronoms indefinits

Aquestes paraules no concreten el gènere:

algú, cadascú, hom, ningú, qualsevol, qui, tothom.

2.2.3. Primera, segona o tercera persona, complement directe o indirecte

De vegades, si canviem la persona o el verb evitem de concretar el gènere. En general, les segones persones (*tu, vosaltres*) ens donen més joc que les terceres persones (*ell, ella*), i els complements indirectes (*li demano que vingui*) també en donen més que els directes (*la/el convido*):

us ho comunicarem, t'ho comunicarem

(i no: *ho comunicarem al candidat / a la candidata*)

li comunicarem, els comunicarem

(i no: *l'informarem / la informarem; els informarem / les informarem*)

2.2.4. Adjectius invariables

També es poden buscar adjectius i noms sense distinció entre masculí i femení (amable, excel·lent), evitar de posar articles i pronoms que ho distingeixin, etc.

2.2.5. Genèrics, abstractes i col·lectius

Pot ser útil, de vegades, fer servir paraules genèriques, abstractes o col·lectives, que fan referència a persones o a grups sense especificar mascles o femelles. S'ha de recordar que aquest tipus de paraules (abstractes, col·lectives), a part de tenir l'avantatge de no especificar el sexe, tenen un inconvenient: fan que els subjectes (i les persones responsables o víctimes de les accions) es dilueixin. No sempre ens convé escriure "l'empresariat" o "el col·lectiu docent", que són termes abstractes: de vegades ens pot convenir més "l'empresària" o "el mestre", que són denominacions més personalitzades, més efectives.

No cal dir que el fet que per a alguns col·lectius hi hagi paraules genèriques no vol dir que n'hi hagi per a tots, ni tampoc que les paraules masculines excloguin sistemàticament la possibilitat d'interpretar que també es fa referència a les dones.

I convé fer notar, també, que una paraula genèrica no és cap garantia perquè s'interpreti la possibilitat que es faci referència a una dona: "la presidència", "el ministeri" o "la secretaria general" continuen sent, per a una mentalitat masclista, paraules amb un home al darrere. No avancem gaire, doncs, al costat del masculí genèric:

no fa que les dones siguin més visibles, només fa que el masculí predomini menys en el text.

A continuació teniu una llista de paraules d'aquestes, que no és completa però us pot servir directament o com a font d'inspiració.

GENERALS	UNA PROFESSION O UN CÀRREC	MÓN LABORAL O ASSOCIATIU
agrupació	administració	afiliació
autoritats	alcaldia	assemblea
ciutadania	alumnat	categoria
ciutat	assessoria	classe
colla	comandament (militar)	col·legi
comunitat	conselleria	comitè
conjunt	cos (mèdic, docent)	comissió
efectius	defensa	consell
electorat	deganat	delegació
equip	empresariat	executiva
gent	funcionariat	mà d'obra
gent gran	gerència	militància
grup	infermeria	nòmina
humanitat	jurat	personal
infància	ministeri	plantilla
jovent	oficina	proletariat
joventut	pagesia	quadres
mainada	presidència	representació
majoria	professió	secció
membres	professorat	secretaria
persona, persones	rectorat	secretariat
població	redacció	sector
poble	regidoria	sindicat
públic	servei	voluntariat

3. Esquema de recursos i aplicacions

a) Una persona (singular)

— específica

- en masculí si és home
- en femení si és dona.

— no específica

—és una referència general

- expressions genèriques: el masculí o altres, si n'hi ha, *amb recursos de visibilitat*

— en el moment que ho llegeixin serà una persona específica

- recursos d'evitació
- barra inclinada (si el tipus de text ho permet)
- masculins genèrics (només com a últim recurs)

b) Més d'una persona (plural)

— són tot homes:

- en masculí

— són tot dones:

- en femení

— hi ha homes i dones, o bé no se sap o no importa què són:

- expressions genèriques: el masculí o altres, si n'hi ha, *amb recursos de visibilitat*

4. Tipus de textos i recursos que hi aplicarem

D'acord amb totes les reflexions que s'han fet fins ara, podem pensar quins recursos haurem de fer servir per a cada tipus de text. Això que segueix no és una normativa, sinó unes orientacions. Són exemples de casos que ens podem trobar amb les solucions que hi podem aplicar. No pretenem resoldre totes les situacions que es poden presentar —és impossible—, però sí donar idees i ajudar a diferenciar situacions que demanen solucions diferents.

Una oferta de feina

Per a qualsevol mena de feina, convé que cap home ni cap dona no se senti exclòs d'optar-hi per raó del seu sexe. Per això, tot i que el nom ha de ser genèric (pot ser un masculí genèric), cal fer explícit que una dona també pot accedir a la feina:

infermer (h/d)

tècnic informàtic (home o dona)

professor/a

venedor o venedora

Buscar els noms que siguin iguals per al masculí i per al femení, en aquest cas, no té gaire sentit: quan llegim “lampista”, “gerent” o “paleta”, en un anunci, el més freqüent és que se'ns presenti la imatge d'un home i que, si som dones, no creguem que l'oferta va per a nosaltres. Per tant, posarem, també:

lampista (h/d)

Els noms d'oficis, de categories professionals, etc.

Si cal un nom per a una dona professional o que ocupi un càrrec, s'ha de fer servir el femení, i si cal un nom per a un home, s'ha de fer servir el masculí.

la cap de secció

directora del projecte

becari

Però si es necessita un nom que serveixi per a homes i per a dones, el masculí genèric sol ser el més indicat, a més de ser el nom oficial. No sempre podem posar altres genèrics perquè sovint el significat canvia (“advocat” i “advocacia” o “president” i “presidència” no volen dir exactament el mateix), i també perquè no hi ha genèrics per a totes les professions. Posarem, doncs:

advocat

tècnic de tercera

Si en algun cas concret el context o el nostre sentit comú ens recomanen fer visibles les dones professionals, ho farem amb el recurs de visibilitat que hi escaigui més:

advocat/ada

tècnic/a de tercera

jardiner (h/d)

domador o domadora

No hi és mai de més, en algun lloc, un esment del fet que tots els oficis i totes les categories professionals poden ser desenvolupats per homes o per dones.

Els noms d'oficis que tradicionalment han estat femenins s'han de tractar de la mateixa manera que els altres; si no, és com si només les dones poguessin fer aquests oficis, i tenen tant dret els homes a fer-los com les dones a fer els que abans només feien els homes.

Un títol o un document acreditatiu

Convé una denominació única i que serveixi per a homes i per a dones. També en aquest cas, el més apropiat és posar el masculí

genèric o, si n'hi ha, alguna altra expressió genèrica que no sigui el masculí. En alguns casos es poden adaptar aquests documents a cada persona, i de la mateixa manera que al programa d'ordinador es reserva un espai per al nom de la persona interessada, també s'hi pot reservar un camp per al títol en masculí o en femení, segons el cas. Sempre, però, s'ha de vigilar que tots dos models tinguin la mateixa validesa.

Un anunci

No sempre és així, però moltes vegades els anuncis s'adrecen molt directament a la persona que els ha de sentir o llegir. Per això, perquè qui sigui que els llegeixi es pugui sentir al·ludit directament, convé fer servir tota mena de recursos d'evitació.

Un full d'invitació

Sempre que puguem, si el full és personalitzat, farem una doble versió de la invitació: una per a homes i una per a dones; si hi ha un espai per al nom de cada u, hi ha també la possibilitat de fer les variacions convenients. Els ordinadors ens hi poden ajudar, i no dona pas tanta feina com això.

Si no es pot fer d'aquesta manera, o si es fa una invitació general, no personalitzada, farem servir tots els recursos d'evitació possibles.

Un model de document que algú haurà d'omplir amb les seves dades

En el moment que es fa el model no se sap qui és la persona que l'omplirà, però quan aquesta persona omple el document potser és una dona o potser és un home, i ho sap perfectament. Aquest és el típic cas en què convé fer servir els recursos d'evitació.

Un prospecte impersonal

És el cas, per exemple, d'unes instruccions de funcionament d'alguna cosa, d'una guia, etcètera. En aquest cas, el masculí genèric —o altres genèrics— ja fa la feina que s'ha de fer. Si qui ho escriu ho troba con-

venient per a aquell cas, però, pot fer-hi servir recursos de visibilitat o d'evitació.

Un llibre, un article, un manifest, un discurs oral

Per a la majoria de casos, el masculí genèric és apropiat, al costat dels altres genèrics, amb els recursos de visibilitat que la persona que parla o escriu consideri que hi escauen, sempre que no es perdi de vista, en els continguts, que es parla d'homes i de dones. Convé tenir molt present que el masculí gramatical és ambigu, que tan aviat fa referència al sexe masculí com a persones sense especificar-ne el sexe. Cal tenir-ho present per no oblidar sense voler mitja humanitat: és relativament fàcil estar fent referència a tot-hom i, sense adonar-se'n, passar a fer referència només al sexe masculí.

La inclusió de dones i homes en els continguts ha de ser visible en el text global, no a cada nom que hi surti.

Una carta

Si la carta va dirigida a algú que coneixem o sabem qui és, seria un error que fos una dona i que ens hi dirigíssim en masculí, com ho seria també a la inversa. Tampoc no té cap sentit, llavors, fer-hi servir genèrics ni girs complicats.

Si és una circular personalitzada, per poc que es pugui es farà una versió per a homes i una per a dones.

Si s'ha de fer una circular única, convindrà fer servir recursos d'evitació per no concretar el gènere, i el masculí genèric amb recursos de visibilitat si no hi ha cap altra possibilitat o si trobem només recursos que resulten forçats.

Si és una carta personal per a una persona desconeguda, hem de pensar que aquesta persona, que serà potser una dona o potser un home, la llegirà com si anés dirigida a ella; llavors el que hem de fer és evitar de concretar el sexe del destinatari: fer servir tots els recursos d'evitació possibles. De tota manera, hi haurà punts en els

quals no podrem evitar de posar el masculí genèric, que si volem podem acabar d'arrodonir amb un parèntesi amb el femení.

El millor, però, és que abans que res intentem investigar si és home o dona, i que ens hi dirigim com a tal.

Un reglament

Tot i que els càrrecs i els personatges aniran habitualment en masculí genèric o amb altres expressions que tampoc no especifiquin el sexe, caldrà tenir sempre presents les dones i fer servir recursos de visibilitat perquè quedi sempre clar que tots els càrrecs poden ser ocupats per homes o per dones.

Servei de Normalització Lingüística

Amb la col·laboració de:

GENERALITAT DE CATALUNYA

Departament de Cultura

Direcció General de Política Lingüística